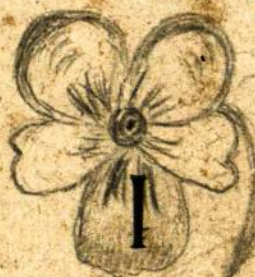

* v * a * g * o * s *

MĖNESINIS KULTŪROS ŽURNALAS

L. T. STOVYKLA VYTIS.
Uchte • 1946

Pardis

VAGOS

№ 1 MĖNESINIS KULTŪROS ŽURNALAS VUOTE, 1946 GEGUŽĖ

Yra manančių, kad mūsų išeiviai turi jau net per daug visokių laikraščių ir šiaip įvairiausių spaudos leidinių. Vieni jų reprezentuoja vieną ar kitą pasaulėžiūrą, kiti atskirą organizaciją ar tiesiog stovyklą.

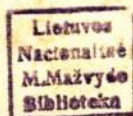
Ne tariamasis spaudos gausumas yra bėda, bet tik tas, kad toji spauda sunkiai mus pasiekia. Kyla klausimas, kuo užpildyti tas laiko spragas, kol spausdintas žodis ateis, duos trokštamų žinių ir bent valandėlę kultūringo poilsio.

Uchtės plunksnos mėgėjų būrelis yra tos nuomonės, kad reikia turėti savo leidinį, kuris visuomenei duotų progos pasidalinti savo mintimis ir kuris bent iš dalies užkimštų tas laiko spragas, kurias padarė knygų trūkumas. Be to, reikia ir plunksnos darbininkams duoti progos šį tą dirbti, kad dabartinėse gyvenimo sąlygose jie neimtų visai pelyti.

Šis leidinys bus labai margas. Jo puslapiai yra atvirai kiekvienam, norinčiam ką pasakyti. Čia bus vietos mūsų rūpesčiams, nuveiktų darbų savikritikai ir mūsų siauro gyvenimo ribose pasiektu kūrybinio džiaugsmo atžymėjimui.

Tad maloniai kviečiame visus šitame kukliame darbe talkininkauti.

REDAKCIJĖ KOLEGIJA

Nikolas + Kazeika

Mečiškai

Nuo tada kai saulė žemei šviest pradėjo
Ir šešėliai sklaidės amžinos nakties,
Dievišką gyvybę tu pasauly sėji,
Po skliaustu plačiuoju mėlynos erdvės.

Tu švelniai nušluostai ašaras nuo skruostų
Ir sunkioj nelaimėj užjauti šiltai...
Nors tau nepastatė niekas niekur sosto,
Bet sritis plačiausias tu viena valdai.

Tu neši sunkiausią naštą šioj pakalnėj
Ir ramiai be skundo pakeli vargus,
Už tai kai tu glostai savo rankų delnais
Rodosi palinksta net patsai dangus.

Mielas tavo veidas ir toks geras būdas,
O širdis kaip auksas blizgantis tyra...
Kai supi tu lopšį iš sapnų nubudus -
Už tave gražesnės žemėje nėra.

Dėl to savo laimę žaliems sodams balant,
Aš tik tavo vardu pavadint galiu;
Tu mane mylėjai be klastos ir melo,
Panašiai ir tave aš už tai myliu.

Kai po ilgos žiemos prašvinta pavasaris, pa-
bunda ganta, žolės, krūmai, medžiai pasipuošia žiedais, mez-
ga vaisių, visa ganta tampa motina, prisimename savo moti-
ną gimdytoją. Patį gražųjį metų laiką - pirmąjį gegužės
mėnesio sekmadienį - skiriame motinai pagerbti. Prisime-
name jos skausmus, nemigo naktis, rūpesčių dienas, jos lū-
kesčius, viltį ir džiaugsmus. Jau antrą kartą ištrėmėme
prisimename savo motiną. Tačiau šį kartą šalia pagarbos
ir padėkos jausmų mūsų širdyse bus ir skausmo. Ne vieno
mūsų motinos nėra su mumis; ne vieno ji likusi tėvynėje,
ištremta į šaltuosius rytus, ar karo įvykių palaidota sve-
timoje žemėje.

Sunki dalia lietuvės motinos. Ilgus amžius
kentėjo ji, kad jos vaikai turėjo svetinišienis vergau-
ti, lieti kraują už svetimųjų reikalus. Slapta, prie rate-

Kazys Kavaliauskas.

 SOKIAI

L R Y Z I A !

M A R C H I N A

Žilos senovės palikimas ypatingai jaučiamas gausin-
goje lietuvių tautosakoje, ypačiai sakmėse, tikėjimuose, burtuo-
se, raudose ir dainose. Taip prūsiškos, taip ir lietuviškos sak-
mės – apie Eglę žalčių karalienę, apie Strukį žuvų karalių, apie

[A series of musical notes, likely representing a scale or melody.]

Lietuvos Mokslių Akademijos Vilniuje Tautosakos Archyvą turi surinkę per 200 tūkstančių tautosakos vienetų, jų tarpe per 100 tūkstančių dainų ir jos atmainų. Čia, visų pirma, rasime iš senovės išlikusių raudų mirusius apraudojant, įvairių gamtos, darbo ir muzikos įrankių garsais sekančių garsinių, įvairių darbų ritmo besilaikančių darbinių ir visokių piemeninių, senove atsiduodančių ar mūsų laikais sukurtų, karinių ar su karu susijusių ir istorijos dainų, baladžių ir ypatingai daug romansinio pobūdžio bernelio ir mergelės dainų (su bernelio žirgeliu, mergelės rūtų darželiu ir t.t.), taip pat ir svotbinių. Svetimose ir Lietuvos kronikose aptinkame žinių apie raudodaines tautos didvyriams žuvus apgarbs-tyti, kurių, pavyzdžiui, 1362 m. vokiečių kryžiuočių sudegintus Kauno pilyje Lietuvos karius apgiedojo giesmė dar pusėje XIX amž. tebebuvo apie tą pat vietą aptinkama. XVI a. lietuviškos dainos tebebuvo dainuojamos didiesiems Lietuvos kunigaikščiams ir diduomenai, XVII a. dar Kauno burmistras ir kitiems ponams. XVI a. Strikovius savo Lietuvos istorijoje pateikia istorijos dainų, bet kiti, ypač kunigai, su panieka žiūri į krikščioniui netinkančius kartoti tamsių žmonių (sodiečių) negudrius šūkavimus ir traukinus, kuriems nė dainų vardo linkmė buvo pripažinti. Tačiau XVIII a. Prūsų Lietuvos pastoriai, o XIX a. ir Didžiosios Lietuvos katalikų kunigai ima domėtis ir žymėti sodiečių dainas. Pastoriaus Rūgio paskelbtos trys dainos atkreipia į save vokiečių poetų Lessingo, Herderio ir Goethės dėmesį, kurių padrąsinti lietuvių inteligentai rimčiau ėmė žiūrėti į prieš tai niekinamą sodžiaus kūrybą, nebegirdėdami dainose laukinių ar gyvuli- nių garsų, kaip seniau jas išdidžiai jie patraktuodavo, tik gė- rėdamies švelniu jų melodizingumu, senumu, jausminiu skaudumu ir subtilumu. Besekdamas dainų senumu, pirmojo lietuviškųjų dainų rinkinio (1825 m.) leidėjas Karaliaučiaus universiteto prof. Rėza Makfersono ir kitų pavyzdžiu panėgino net pats jas pasendinti, kai kurias dainas savaip išlyginęs paversda- mas mitologinėmis saulės ir mėnesio kulto dainomis. Nuo pu- sės XIX a. lietuviškas dainas ėmė iš žmonių rinkti vokiečių ir kitų tautų kalbininkai (vokiečiai Nesselmann, Schleicher, Leskien, rusas Fortunatov, suomis Niemi ir kiti), nustatydami tikslus jų žymėjimo metodus. Daugiausia betgi surinko patys lietuviai: Daukantės, kun. Juška, Dr. Basanavičius, kun. Saba- liauskas, kun. Brazys, Krėvė, Vireliūnas, Jurgis Dovydaitis ir kt.

• Ligi pat XIX a. pabaigos daugiausia dėmesio kreipta į pačias gražiausias, subtiliausias jausmus reiškiančias "rū- telines - žirgelines" ir svotbines dainas. Sodiečiai jas la- biausiai išlaikė, juo labiau, jog slėvams užvaldžius Lietuvos kraštą, nutrukęs lietuvių valstiebingumas nustojo visuomenę veikęs, svetimi karai nebekėlė nuotaikos, daina gavo nubluk- ti ir susiaurėti; vyrams vis mažiau bedainuojant belikus be- maž vien tik moteriška. Tuo tarpu kai latviai ir estai vie- šai su savo dainų choralis pasirodydavo ir surengdavo ispūdin-

ra ir baletas. Krepšinis kaip labiausiai atitinkas lietuvių būdą, lengvas ir grakštus sportas (du tarptautiniai laimėjimai). Meniška stilizuoti tautiniai šokiai – Blezdingėlė, Kepurinė, Katilas, Mikita ir kt. naskolių (1940–41 m.) ir vokiečių okupacijos (1941–44 m.) metu nenutrūksta, tik dar labiau, dar gyviau ir originaliau pasireiškia ypačiai garsiam Švedo Liaudies ansamblyje Vilniuje (drauge su atgaivirtu kanklių ir kitų sodžiaus muzikos instrumentų orkestru), 1945 m. atsigavusiam ir Vokietijoje atsidadusiam lietuvių tarpe Mikulskio ansamblyje (prancūzų zonoje). Panašiai kaip pirmoje vokiečių okupacijoje, taip ir antroje Vilniuje lietuvių vaikai scenoje ir visur kur demonstracijai prieš vokiečius šoka šoki "Tegyvuoją Lietuvą laisvą, nepriklausomą". Išseivijoje kiekviena lietuvių stovykla stengiasi turėti savo dainų chorą ir tautinių šokių grupę.

Lietuvių stovyklos viena po kitos statosi sau atmininius, švelniai puošnius "lietuviškus kryžius", kurie vaizdžiai atstovauja drožiniam (ornamentiniam) menui. Pie menų išdrožinėtos, išskaptuotos lazdos ir įvairūs daikteliai, dailydžių, kubilių, bendorių ir kitokių medžio apdirbėtojų, šiaip jaunų ir senų grožininkų, nekartą ubagų ar girtuoklių išdailintos, visai išvivingriautos langinės, gonkos, stogagaliai, kraikubiliai, skrynios, kėdės, šaukštai, klumpės ir visokie drožinėliai, puodininkų rankomis išlipdyti moliniai puodai ir kiti indai kad ir rodo ne tik sodžiaus grožio pajautimą, bet ir individualius meninius ieškojimus bei kelius, tik ypač tai gauna nusilenkti palaimintam "dievdirbių" darbui – mediniams, dažnai gžuoliniais, kryžiams ir įvairiausiai, vivingriaučiai, baroko paveiktai ir net bengališkai-hindiškai atsiduodančiai jų ornamentikai su liūdnei susimąsčiusio dėl sodžiaus vergdienių likimo Kristaus Smūkelio, Kristaus Rūpintojėlio, Dievo Motinos, Pliurijono ar kurių kitų šventųjų statulėlėmis ir koplytėlėmis, net ištisomis Kristaus Golgotos Kalvarijomis. Didžiojo mūsų folkloristo ir tautinio atgimimo tėvo Dr. Basanavičiaus su prieškrikščioniškąja senove ir net prosenove siejami, ne tik kapinėse, kur jie vis dažniau gauna užleisti vietą metaliniams, cementiniams ir t.t., ar šventoriuose, bet ir prie namų, prie gatvių, prie kelių, ypač kryžkely statomi tūkstančiai įvairiausių, visokiais visokiausiais ornamentais išgrožinėtų lietuviškų kryžių. Nuo XIX a. pabaigos jie patenka į įvairių kraštų meno ar šiaip iliustruotus žurnalus, XX a. t. kt., ir į anglų žurnalus. Prieš 40 metų dailininko Jaroševičiaus yra parūpintas kryžių albumas su reikšminga Dr. Basanavičiaus prakalba prancūzų kalba, o mūsų laiku išleisti puošnūs kito dailininko Varno kryžių albumai, kurie duoda gausios medžiagos ne tik grožio gerbėjams, bet ir liaudies meno tyrėjams.

Ne tik nuo pargriūvusių kryžių ir koplytelių, bet ir, nesiskaitydami su sodžiaus žmonių jausmais, nuo "tebegyvių" pastatų įvairūs liaudies meno brangintojai slaptaisi pasiima ("kultūrvagiliauja") rūpintojėlius ir kitas statulėles, kitas jų išsiveždami net užsienin, bet paprastai Lietuvoje jas berinkdami ar atiduodami į muziejinius rinkinius. 1940–41 m. užgriuvę Lietuvą naskoliai ir vietiniai jų pakalikai ne tik šaudydavo į kryžius ir jų nukas (rūpintojėlius), bet ir daugybę jų – tikinčių žmonių didžiausiam pasipiktinimui – sunaikino išgriaudami arba nukirsdami, ne be pagrindo laikydami juos "svieto lygintojų" pasaulėžiūrai nepriimtinais ir pavojingais tikybiniais simboliais, taip ir nepriklausomo tautinio lietuvių nusistatymo reiškiniiais. Seniau, dar caro valdžios laikais, drau-

džiant kryžius statytis iš nakties pasirodę kryžiai ypatin-
ga lietuvių meile buvo globjami, toliau nuo gyvenamųjų vie-
tų pastatyti tiegi naktinis kovotojų dėl lietuviybės suėjinių ir
pasitarinių būdavo liudytojai. Per 20 metų Nepriklausomai Lie-
tuvai dėl lenkų pavergto Vilniaus bekovojo, ne tik joje bu-
vo statomi vadinamieji Vilniaus kryžiai - kovai dėl Vilniaus
dvasiškai sutvirtinti, bet ir pačiame Vilniaus krašte lietu-
vių visuomenė sau pasistiprinti statėsi lenkų administraci-
jos draudžiamus gražiai išpuoštus lietuviškus kryžius ir karš-
tai juos gynė, kai lenkų policija, pavyzdžiui, Marcinkonyse ku-
rį jų nukirsdavo ir upe paleisdavo. Svetur atsidadę lietu-
viai išėiviai taip pat juos sau statėsi, kad ir tam tenka nekar-
tą įvairių kliūčių nugalėti. Kaip daugelis lietuvių daininin-
kų, vargonininkų, muzikų iš oliuojančių, traliuojančių ar birbi-
nėjančių piemenėlių yra užaugę, taip iš piemens peiliuku laz-
das drožinėjančių sodžiaus vaikų radosi didžiausi Lietuvos
skulptoriai - Lenkijoje veikęs Pijus Veliuoniškis, lenkiškai
Weloński pasivadinęs, ir Petras Rimša, inkrustatorius, bei kiti
skulptoriai.

Langinių, skrynių ir kitokių namų apyvokos daiktų or-
namentika ne tik su drožiniu, bet ir su spalviniu (vaizdiniu)
menu yra susijusi - savo populiariu t u l p ē s ir kitokiais
spalvuotais motyvais, o savo spalvomis ne tik nustatiusi tauti-
nes lietuvių (raudoną, žalią ir geltoną) spalvas, kurias 1917 m.
Vilniaus konferencijoje nenininkai Daugirdas, Žmuidzinavičius
ir Vienažinskas valstybei nustatė, bet ir patį genijalų lietu-
vių tapytoją vizionierių Čiurlionį kiek prerafaeliitiškai
paveikusi, nekalbant jau apie griežtai jos nustatoną malonų,
bet nedidelį Šimonį. Tai pat ornamentikai priklauso įvairių
įvairiausių vėlykiniai margučiai, taip pat plačiai išgarsėję -
šios Vilniaus krašto lietuvačių Verbų sekmadieniui parengia-
mos įvairiaspalvės, niekad nesikartojančios, taip jog negalima
dviejų tokių pat rasti verbos-palnės. Tačiau bene vaizdžiaus-
iajai spalvinis lietuvių menas reiškiasi tautiniuose mūsų dra-
bužiuose.

Lietuvoje, kaip ir kituose civilizuotuose kraštuose
naujovė miestiskai suvienodino vyrų rūbus, nors senovėje, be
abejo, taip pat kaip ir kitur, turėjo čia viešpatauti didesnis
įvairumas ir spalvingumas. Ne ką benokame pasakyti apie XIV-
XV a. didžiųjų Lietuvos kunigaikščių, diduomenės ir bajorų rū-
bus, bet XVI-XVIII a. čia jau sekta vengriškai lenkiškais ba-
jorų pavyzdžiais, marguliuojant įvairiaspalviais kuntužiais,
garsionis šluokio juostomis ir spalvuotais batais; bajorės
taip pat sekė lenkių ir kitų pavyzdžiais. Sodiečiai, net ir la-
biau pasiturintieji, turėjo ir rūbais skirtis nuo ponų, kurių
labiausiai susmukę, kiti tikri plikbajoriai, net kuntužių nu-
stoję, bent kardu prie šono skyrėsi nuo sernėgių. Tačiau ir ser-
nėgiai buvo linkę į spalvingumą, kas natyti kad ir iš dar pu-
sėje XIX a. tebepastebino vyrų sodiečių nevienodos spalvos
vilkėjimo apskritimis; pvz. vienoje žemaičių apskrityje gyve-
no rudsernėgiai, kitoje pilksernėgiai, o trečioje net juodser-
nėgiai. Net ir ligi mūsų laikų šen ten tebeužsiliko rudos,
dryžėtos ir kitokios kelnės. Moterųs sodietės, tiek vokiečių
valdytoje Prūsų Lietuvoje, tiek ir Didžiojoje Lietuvoje per
anžius laikėsi originalaus savo apvalkalo margumo, tik per pas-
taruosius keliasdešimt metų vis labiau nusileisdamos betau-
čiai miestiskai madai. Savi moterų audiniai, "birutiški" margi-
niai, poetiškai kai kada siejami su mūsų tautos anžians nury-
lėtos XIV a. didžiosios kunigaikštienės Birutės vardu, dar šin-
takvaldžiai sijonai, juostos (rastoji su dainos žodžiais turi

+++++ 10 +++++

gan įtartina 1512 m. data), žiurštai ir t.t. visokiais raštais ir rašteliais, skepetos ir skaros, kaspilai, margos pirštinės ir kt. savo skoningu margumu tikrai būtų didelį anglų esteta Ruskiną sužavėję, jei šis miesto artintojas sodžiui ir gamtai būtų juos kada nors pamatęs. Į lietuviškų marginių tarpą dešimtočiais spraudėsi iš Vokietijos parvežami ir lietuvių skoniui labiau mažiau pritaikomi pirktiniai perkeliai, vis labiau anuos nukonkuruoja. Benykstančius marginius atgaivina mūsų patriotės nuo 1904/5 metų viešai jomis vilkėdamos tautinėse iškilnėse, choruose, koncertuose, pobūviuose. Nepriklausomoje Lietuvoje jos virsta kaip ir tautinė lietuvių uniforma, mielai ir plačiai dėvima studentų, visuomeninių organizacijų narių, karininkų, ministrienų, prezidentienų, kurių pavyzdžiu ir sodžiaus visuomenė vis labiau ima sekti. Lietuvos Žemės ūkio Rūmai išleidžia marginiams skirtus liuksiusinius Liaudies Meno numerius. Kaune įsisteigia marginiams platinti įmonė. Tautinėms šventėms miestų darbininkija tautiškai margai pasipuošia. Kiekviena savęs verta lietuvių neleidžia savo drabužių vergiškai kopijuoti iš kitų, tik stengiasi kuo individualiau, kuo savarankiškiau ir kuo skoningiau čia pasireikšti. Vilniaus krašto lietuvių savo patriotizmą reiškia išrašydamos sienoje pakabinti rankšluostyje ar staltiesėje tautos himno žodžius. Gavusios iš tėvynės pasitraukti lietuvių retai tesuskubo pasiinti su savim ir tautinius rūbus, bet išėiviųje atsidadurios nepaprastu sumanumu parūpina sau kad ir prastesnius, vargingesnius margėlius.

Daina ir marginiai, tautiniai šokiai ir tautiniai rūbai, tautiniai kryžiai ir tautiniai rūpintojėliai, tautinės spalvos ir tautinis himnas yra susiję su dabartinio lietuvių siela nenutraukiama įvairiaspalve, įvairiagarse, įvairiaritme ir įvairiajausne sava grandine, kuri nemažiau už ginklą ar politiką įgalina tautą žengti nepriklausomai nuo kitų kelių. Lietuvių tauta nebėga nuo kitų, gyvomis susidomėjusiomis akimis žiūri stebi pasaulį, lengvai prisiima iš kitų, bet atmeta kas svetima jos sielai ir būdai, o prisiimdama savotiškai perdirba ir sau pritaiko. Jos dainose, šokiuose ir marginiuose rasime ir svetimų motyvų, svetimų įtakų, bet dažniausiai tatau jau esti taip įlietuvinata, jog svetimas teikėjas vargiai bepažins savo teikinį. Prūsų lietuviai protestantai daugelį savo giesmių iš vokiškų išvertę, o Didžiosios Lietuvos lietuviai katalikai daugelį savųjų iš lenkiškų, bet gieda jas savaip, originaliai, nelinekė svetina gaida sekti. Brangindami savo senovę, tautos himno žodžiais – iš praeities sėdamiesi sau stiprybės, joje betgi neužsiskleidžia, nesustingsta, tik žengia pirmyn, praeities palikiną įtvirtindami ir gaivindami moderninės civilizacijos gyvybinėmis sultimis.

Uchte, 1945. XI. 17 d.

VYTAUTAS¹² + MAČERNIS

(1920-1945)

Poetas Vytautas MAČERNIS gimė 1920.VI.6 d. netoli Žem.Kalvarijos ūkininkų šeimoje. Mokėsi Telšių gimnazijoje. Buvo darbštus, gyvas ir judrus mokinys. Labai daug skaitė. Dar penktoje klasėje būdamas Vytautas parašė eilėraščių, kurie išgarsino jo vardą mokinių ir mokytojų tarpe ir greit pateko moksleivių spaudon. Septintoje klasėje apsirgo plaučių džiova. Kiek vėliau žuvo tėvas, nutrūko namų globa. Liga ir tėvo mirtis iš linksmo ir nuoširdaus berniuko padarė užsidariusį ir melancholiką. Privačios pamokos, skaitymas, mokymasis naktimis buvo palanki dirva pavojingai ligai neatspariane kūne plėstis.

Baigęs gimnaziją, draugų padedamas įstojo į Vytauto Didžiojo Universitetą, Teologijos-Filosofijos fakultetą anglų kalbos studijuoti. Universitetą vokiečiams uždarius, gyveno tėviškėje. 1945 m. pavasarį pačiame vyro ir kūrybiinių jėgų subrendime daug žadėjęs mūsų tautai jaunas poetas mirė.

Vytautas Mačernis statė poezijai ir jos kūrėjui didelius reikalavimus. Kūrimo valanda iš jo pareikalaudavo milžiniško proto ir ūvasios galių įtempimo. Jis atsidėjęs valė kiekvieną mintį ir vaizdą nuo nereikalingų žodžių, stengdamasis kiek galint kruopsčiau kiekvieną eilėraštinę apšlifuoti. Savo poezijai jis pasirinko nelengvą klasikinę soneto formą ir ją nugalėjo. Nekartą jis pats savo eilėraščius vadino matematiniais uždaviniais.

Negausi jauno poeto kūryba - apie aštuoniasdešimt eilėraščių, bet savo kokybe ir minties jėga jis pralenkė ne vieną mūsų vyresnįjį poetą. Didžiausią savo kūrinį "VIZIJAS" pradėjo rašyti 1938-39 m.m., dar gimnazijoje būdamas. 1942 m. vasarą baigė. Tai yra ilgomis eilutėmis, ketureiliais pomsiais parašytas filosofinis - mistinis kūrinys, sprendžias mirties problemą. Tačiau šis išbaigtas dalykas dėl okupacijos meto sąlygų nebuvo išspausdintas.

Jaunasis poetas mums yra labiau pažįstamas savo "METU SONETAIS". Juos pabaigė 1944 vasarą.

Proza yra žinomas tik vienas jo kūrinėlis - "TUŠ - TYBES KRAUTUVĖ".

Toreador

Garsus Toreador, Mirtis baisioji,
Gyvenimo arenoje vaikšto išdidi
Ir pergalem naujom kasdien triumfuoja --
Jai turi pralimėt sunkioj kovoje visi.

Ji rodo mums raudoną laimės skarą,
Mes puolam ją tartum įsiutę gyvyčiai,
Kol aštrų durklą ji širdin suvaro,
Iš mūsų narso pasijuokus įžuliai.

Dievams žaidimas tas žiaurus patinka --
Aukštai susėdę danguose aplinkui
Šauniam Toreador triukšmingai ploja.

Ir gyvulių būrius kasdien naujus
Išleidžia per gyvenimo vartus:
Težudo juos Toreador, Mirtis baisioji...

+++++ 12 +++++

Pavasaris

Uždamas per dangų šiltas marių vėjas,
Neša grižtančius paukščius per vandenį plačius
Ir dainuodamas į sausumą atėjęs,
Išmeta iš medžių jų supuvusius lizdus;

Ir nueina šniokšdamas per lygumas pilkąsias,
Nuo dangaus šiurkščiai nuplėšia debesų skaras:
Saulės kamuolys plačiai palieja žemėn tąsyk
Virpuliuojančios ir plūstančios ugnies upes.

Medžių pumpurai pilki poškėdami dusliai
Aižėja ir skleidžiasi gleivėtais lapais
Ir, toli aplinkui nirtulingai kvepia.

Džiūsta vėjuje ir saulėje visi keliai,
Ir širdis į tolimas melsvas įsižiūrėjus,
Jais norėtų skrist tolyn, kaip skrenda vėjas.

Šokėja ir Asketas

Galva išvargusio asketo
Ant kelių ji pamilusios šokėjos,
Lyg guoly kvepiančiam gėlėtam
Apsvaigusi nuo bučinių ilsėjos.

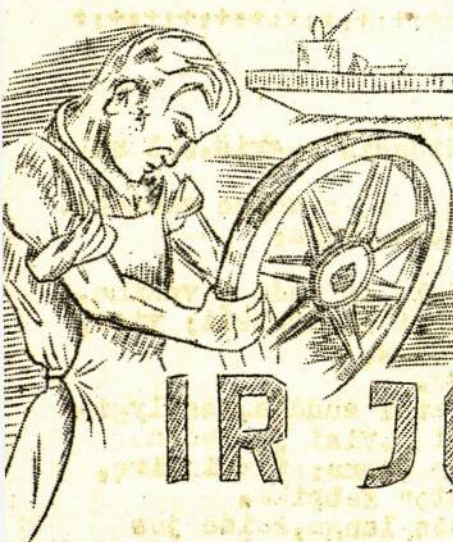
"Tu ieškai Dievo, mylimasis",
Kalbėjo ji, "kankindamas save",
Bet Dievo žaizdose nerasi,
Nėra Jo tavo kūno silpnume.

Tu savo Dievą rasi mano šoky,
Lig Jo nueit tik lengvos kojos gali,
Aš šoksiu, tu delnais man taktą plokį -

Praskrisdamas ekstazėje pro šalį,
Lankstusis mano kūnas judesiais
Tau Dievo paslaptis visas atskleis.

1944 m. pavasaris.

VINČAS RAMONAS

RAČIUS IR JO MOTINA

/Ištrauka iš romano "KRYŽIAI"/

Pašešupy ties brasta gyvena račius Giružis. Gyveno su motina. "Jo tėvas pro langą iššoko", sakydavo žmonės. "Smilgose sudegė", išsišiepę pridėdavo kiti.

Trobelė buvo maža, bet dengta skarda. Ir stiklinės gonkos buvo, ir palangėj užvertas darželis. Dirbtuvė buvo irgi skarda dengta, o prie jos pristatyta klėtis. Giružis neturėjo ką į ją pilti, lauko tiek neturėjo, kad javams reikėtų klėties, bet vis tiek pasistatė ir vasarą ten niegodavo.

Jaunas dar buvo Giružis, pernai tik iš kariuomenės sugrižęs, bet nagus turėjo ne skiedromis rinkti. Kai dirbdavo – dirbdavo: motina valgyt nepriprašys. Ir vis švilpaukamas, vis dainuodamas: "Rūtele, lelijėle, jau aš tave barsiu." Mėgdavo dainuoti ir savo paties sudėtą dainelę: "Su mano ratu važiuot nekratu." O piūklas zirzia, plaktukas taukši, o motina žiūri pro langą ir šypsosi.

Atvažiuos žmogus, stobtels prie varčiukų:

- Ratas gatavas?

- Gaudyk. – pasigirsta iš dirbtuvės.

Nespėjo žmogus nė vadelių ant rungo užsukti, o ratas jau išsirito ant kiemo. Ratas dar kruta, parvirtęs ant žolės, o dirbtuvėje jau vėl zirzia piūklas.

Bet ateina permaina. Tokių permainų ypač dažnai atsitinka vasarą.

Leidosi saulė. Šiandie ji buvo tokia pailsus, tokia raudona. Raudona iki graudumo. Iš upės kilo baltos miglos. Kilo liūdnos, liūdnos be galo. Kaip ir tas varpo gaudinas toli už mėlyno miško.

Dirbtuvėj pasigirdo garsus taukštelėjimas. Motina suprato – sūnus jau vėl paleido plaktuką į sieną.

Po valandėlės jis išėjo iš dirbtuvės, atsisėdo ant klėties laiptelių ir žiūrėjo į tą raudoną saulę. Į tas miglas liūdnas be galo, į vyšnios lapus, drebančius vakaro vėsumoje. Jis žiūrėjo į nėlyną mišką, kur varpo garsai susiliejo su vakaro vėsumu ir raudonom saulėleidžio spalvomis.

Liūdna račiui, nors galva nušk į sieną.

Priejęs prie šulinio, jis nusiprausė nedideliame lovy ir nuėjo į klėtį. Po valandėlės išėjo apsitaisęs šventadieniš – kai irėjo tiesiai į kiemo vartelius.

====

- Vyrai, skirt. Kas čia dabar.

- Ką ? Tai jis man kelius nurodys ? - šaukė Sruogi-

- Kad tavo tėvas turi dešimtį hektarų, tai tu manai,

- Palauk, pasinatysim teisme.

- Manai, kad Magdute

Giružis, kaip įgeltas, šoko prie durų. Durys užsikimšo.

- Grok, ko tu žiūrai. - suriko jis muzikantui sugri-

- Magdute tam vyrukui visai balkius paleido. - zire-

Armonika cyptelėjo, bet tuo tarpu pro duris ilėkė ply-

va in costume e grazie per te.

Giružienė kasinėjo darželyje. Raudoną skarelę užmetu-

iš anapus upės, stovėjo šalia ir pasakojo,

Grūštainē ne jo nosiai, sako. Šitoks ūkis, sako, o mergaitē pamo-

terį tokiam bedieviui.

mat, visi labai geri... Dieva i kūmus prašė.

ju,ka kiti sako. Prasigèrè,sako,tai dabar ieško turtingos. Ir

- Prasigėrė. Ne už ju gėrė. Tegu susilygina su juo

ir veido rausvumėlis - kaip švento Jurgio Vilniaus bažnyčioje

jau baisus daiktas. Yra sviete ir geresniu, kad tik vestu. Apsi-

- Ir arī taip sakau. Man bruknele avietale, vis tiek.

- O tu gal su žvake žibinai ?

- Sako.sako... Su tokion.kain Magdute.iis nesusides.

Ir Gīružienė taip paspaudė kastuvą, kad net kotas ro-

desi, ius. kando tik grikstelejo, net per dantis huejo.

Kap reiks ožmokėti - aš ešeeeis...

dulkės dainavo tokiu pailsusiu ir užkimusiu balsu.

Jis nusvyravo tiesiai į klėtį. Jo veidas buvo kruvinas.

- Tai jau sudie, bruknele, bėgu vakarienės virti.

Durys praviros. Saulėleidis raudonai nudažė grindis.

• • • • •

.....

+:+:+:+:+:+:+:+:+:+ 17 +:+:+:+:+:+:+:+:+:+

Račius sėdėjo ant lovos krašto ir graibstėsi po kišenes.

Motina susirūpinusi stovėjo prie durų, žiūrėjo ir tylėjo.

- Visų šalių proletarai - vienykitės. Kam čia tas žarijas pabėrei ant grindų? A?

- Per degtinę nė saulės nematai...

- Aš nematau? Aš viską matau. Aha... sakai... Da - bar jau matau, kad saulė. Aš, mama, sakiau ir sakysiu - vienykitės.

- Kas tau veidą taip prakirto? Dieve, Tu Dieve.

- Veidą? Ar perkirto? - klausė sūnus, braukdamas delnu per veidą. - Tai Sruoginukas, rupūžė.

- Koks tu vyras. Tave daužo, kaip pelų maišą, o tu stovi.

- Stovi. Pasakė. Aš nestoviu. Aš jį vijausi, bet ten duobė, o kai išlipau - velniai žino, kur jis dingo. Aš jį sakau... tu, sakau... - atsiduso Giružis ir parvirto ant lovos. - Taip, mergužele, rūtele raiboji...

Motina nuvilko jį, nuavė batus ir apklostė. Pagalvojo si atnešė asotį giros ir pastatė prie lovos. Sūnus užmigo. Giružienė pasiėmė nuo tvoros skarelę, užsinetė ant pečių ir išėjo.

Sruoginukas savo kieme sukinėjosi apie vežimą. Giružienė tiesiai priėjo prie jo.

- Vailoke iš po žydo balno. Jei nori muštis, tai muškis, bet tik ne su girtu. I ką dabar jo veidas bus panašus?

Ir ji smagiai užsinojusi drožė jam per veidą. Pliaukštelėjo, kaip su botagu. Net kienas suskanbėjo. Sruoginukas tik pakėlė ranką prie veido, bet neištara nė žodžio.

Skarelė jau raudonavo už vartų, o jis vis dar stovėjo ir spoksojo. Kaip veršis į mėnulį, nuskendusį baloj.

+++++ 18 +++++

JONAS KOSSU-ALEKSANDRIŠKIS-AISTIS

FUGA IN AS MOLL

Jis taip sunkus, gyvenimas. Jis taip
didelis, jo reikia, kaip galima daugiau.

V. Šklovski.

Dažnai pasiremiu ant savo nuobodaus gyvenimo -
Taip noriu jam atrast šį tą, bet nieko nerandu.
Pabyra metai ašarom, tai sušlama dejavimais,
Tai vėliau nuplaukia lėnai, lyg paryčiu vanduo.

Tai pasaka, sekta kadais su smulkionis detalėmis...
O pasaka. Tujen jau tolinam, jau užmario krašte.
Ir glamonėjo širdį plakančią ir geliamą,
Suklupusią po atmininių apsunkusia našta.

Jis taip sunkus, taip didelis tasai gyvenimas.
Jis taip nuvargino, taip nuplėšė, nualino mane.
Ir štai aš viską surinkau, kas gali būti menama,
Nors trupučiui sušilt kadais rusenusia iliuzijų ugnia.

Tokia neaiški mėnesiena, ir pakaruokliai man vaidenas,
Žiūriu, kaip kalasi žvaigždėlė pamažu.
Ir vėl bedu akis, bet paklystu žvaigždynuose, -
O tas gyvenimas toks didelis ir toks gražus...

Ir taip norėtusi gyvent, kaip kirminui, sakysime,
Gyvent dėliai gyvenimo paties -
Gyvenimas - versmė, jis niekad neišsisemia, -
Gyvent be galo, krašto ir mirties.

Atgyja vėl širdis nuvargus ir aplėtus.
Aš jo kadaise troškau, aš juo kadais džiaugiaus, -
Gyvenimas toks didelis, o jo norėtusi,
Norėtusi kaip galima daugiau.

Mane jis prislėgė ir nuplėšė ir taip nuvargino,
O vis su tokia didele aistra aš jį nešu.
Ir nyksta smulkmenos - tie rudenys ir darganos,
O tas gyvenimas toks didelis, malonus ir gražus...

+++++

=====

ADOLFAS DAUKANTAS

PABAIGTUVĖS

Šiomet buvo labai nuodarbė vasara: kol mergos, vagas apžergusios, burokus sudaigstė ir gyvais akėtvirbaliais daržus nuakėjo, lengvas lietus viską mišku suželdino. O kai iš daržų su darbais reikėjo keltis į pievas, saulė kaip tyčia ištisonis dienomis danguje vartės, ir šieną, nė antros dienos vakaro nelaukus, galėjai namo vežti.

Labiausiai vasara džiugino Gelžinius. Du laukai sėklinių dobilų be lietaus lašo gurgždėjo daržinėje. Pienenys visus paliepius prinurdė, visus užkampius prikimšo, o dar, žiūrėk, di - džiausia dirva dobilų kupstais kaip obuoliais nusėta nargavo pamiškėje. Senis Gelžinis iš džiangsmo trynė rankas, pastovėti vietoje negalėjo. Čia jis su šake kensius ardė, čia pribėgęs prie vežimo su grėbliu brūkstelėjo ir vis ragino šeiminą, vis užė, kad šiomet bernai ir mergos tingesni pasidarę, šakočio nepakelią ir gero vežimo nesulipdą. Staiga senasis pagriebė iš berno šakę, ir pats pradėjo duoti vežimui. Pirmą dobilų kupstą lengvai švystelėjo ant vežimo, pasismaginęs antrąjį užvertė ant krovėjos ir trečią, delnus pasispiaudęs, išmetė į antrą ratų pusę. Ir taip be pertrūkio. Krovėja uždususi rėkė vežimo nekrausianti, jei šei - ninkas dobilų kupstais nėtysis. Senis nustojo vežimui davęs ir, įrėnęs šakotį žėnėn, juokėsi:

- Štai, kaip mes vežimus krovėme. Ne saujas krovėjai nėtėme. O dabar, girdi, bernas kupsto neatkeliąs, merga vežime užpakalio neapsukanti... Tikrą teisybę žmonės šneka - ateis lai - kai, devyni vyrai vištą plaus...

- Ale, šei - nininke, kaip čia pridavei, juk tik išnėtei, - šuktelėjo pusvaikis, erzindamas senį.

- Žiūrėkit, atsirado kiaušinis višati mokyti. - atrė - žė Gelžinis.

Triukšmingas bernų ir mergų juokas beržynu nuūžė. Senasis Gelžinis, padavęs bernui šakę, panažu nuėjo keleliu namo. Kiek paėjėjęs, atsisėdo pakelės griovyje palaukti iš laukų grįž - tančios šeimynos. Jautėsi pavargęs. Per juosmenį buvo kažkas at - sileidęs, ir po pažasčia lyg šalto vandens kibirą užpylus. "Dirži - kas trūko", pagalvojo senis. Traukdamas tabaką iš milinių kelių, čiuptelėjo ir už sagties. Bet diržiukas tvirtai laikėsi ant lie - mens. Susukęs suktinę, stipriai patraukė keletą karčių dūmų giliai į plaučius ir lengviau atsiduso.

Iš pamiškės plaukė daina. Sodyboje sugirgždėjo svir - tis, ir kieme, paleisti nuo grandinių, riejos i šūnes. Į jų tarpą įsi - naišė piktas mergos balsas. Gelžinis ištraukė basą koją iš klun - pės, brūkstelėjo per pagriovio žolę ir sumurmėjo:

- Maža rasa ir žaros raudonos... Kils audra...

Seniui svaigo galva nuo aštrių tabako dūmų. Giliai atsikrenkštęs, išspiovė kažką raudona į griovį. Pasižiūrėjo dar kartą ton pusėn, bet griovyje nieko nesimatė. Nebaigęs rūkyti, nu - netė suktinę žolėn ir, panažu atsikėlęs, ruošėsi eiti namo. Tuo tar - pu jį prisivijo su vežimu iš laukų grįžtanti šeimyna.

+++++ 20 +++++

- Na, šeimininke, šiandien jau neapsieisi be pabaigtuvių, - šuktelėjo kumetis, nešdamas ant pečių dobilais vainikuotą grėblį.

- Taigi, taigi, aš ir einu šio to pabaigtuvėms, - kalbėjo senis, - agi, žiūrėkit, norite pabaigtuvių, o visi pagrioviai šienuoti. Surinkit ir nuo pakelės...

+ + +

Gelžiniai šeimynos neapgavo. Pabaigtuvės buvo kaip reikiant. Ant snieginės staltiesės ritinėjosį veršiuko pusė, stromis riekėmis kaip vagonis gulėjo ragaišio dubeniai, o gerklei suvilgyti, eilėn surikiuotos, blizgėjo litrinės.

Piemenys, pusnergės, bernai ir nergos, kiene nusiprausę, skubiai suvirto vidun už vaisėmis apkrauto stalo.

Iš pradžių buvo girdėti tik šaukštų šnekinimas. Bet kai bernai gerkles šaltįja suvilge, plačiau burnas atvėrė, ir nergos, po vieną išmetusios, roženis pražydo, visi suniko šaukt šeimininką.

Senoji Gelžinienė ramino įkaitusius:

- Būkite sušnekami, gerkit vieni, nanasis pavargęs niegot nuėjo.

Staiga kažkas iš užstalės suriko:

- O kas baltai stalą klojo, jei ne šeimininkė. Šeimininkę kelt.

To ir tetrūko. Visi išrėrėjo iš užstalės, pagriebė senąją ant rankų ir daužė į nurūkusias lubas jos kaktą.

+ +

Senasis Gelžinis, grįžęs iš laukų, leptlėjo žmonai:

- Sutaisyk, Morta, ką nors ant prakaito...

Susirūpinusi Morta nugirdė senąjį mėtų arbatėlę ir nuskindino į pasoginius patalus. Iš pradžių Gelžinis negalėjo užmigti. Tik kai antrame namų galę įsilinksminęs jaunikas aprimo ir šunes, šokėjus laukais nulodę, pavargę šniokštė palangėje, senajam sugrižo miego ranybė. Buvo lengva ir gera: rodės kiekvieną kūno dalelę, kiekvienas kaulelis atsiskyrė, išsilio savo ir stengėsi kuo geriau įsitaisyti. Bet prabėgusios dienos įspūdžiai ir naujų darbų rūpesčiai nedavė senajam ir naktį ranybės...

"... Nuo pat Svaigės tilto, kaip milžiniška gyvatė, traukia miestą vasarojūn, rugiais ir kviečiais pakrautų vežimų eilė. Ant pirmojo sėdi pats Gelžinis ir rėkia:

- Ei, vyrai, greičiau, greičiau...

Staiga atsisukęs į kumetį kalba:

- Šimet, Martynai, bus duonos ligi valiai, ir pinigų bus, ir ordinariją tau dvigubą gyvais atiduosiu...

Kunteis, sukdamas usą ir nuo sėdynės pasišokėdamas, keikia, botagu plakdamas, sušilusius ir vos vežimą pavelkančius arklius:

- Tai prakeikti būriai. Velkasi kaip senos raganos.

Jau ir miestelis. Turgavietėje stovi didelis, didelis žydas.

=====

- Na, Icikok, ar užtekis klėčių sėklai supilti ? - šypso-
si Gelžinis, rodydamas žydai prisigrūdusią javų vežiniais turga-
vietę.

O žydas juokiasi, pašėlusiai juokiasi. Senia rieškučio -
mis auksinius kruvinus pinigus ir beria Gelžiniui tiesiai į vei-
dą.

- Ar pašėlai ? - surinka Gelžinis ir nubunda."

O jo troba pilna auksinių raudonų pinigų. Senis staiga pa-
šoko iš lovos ir vėl greit užsimerkė nuo per stiprios šviesos.
Nuo daržinės į gyvenamojo namo langus veržėsi dangų laižanti rau-
dona liepsna.

- Morta, Morta...

Viennarškinis išlėkė pro duris ir puolė tiesiai į ugnį,
bet staiga atstatupstas išvirto ant akmenų. Subėgę kainynai, kibi-
rais ir kirviais nešini, stengėsi gesinti ugnį. Bet jau buvo per
vėlu. Išėlusi liepsna neužgesinamai veržėsi iš daržinės vidaus
ir kas minutė rijo vis didesnius stogo gabalus. Nepajėgdami iš-
gelbėti daržinės, vyrai persinetė prie trobos. Pasistatę kopėčias,
nešė aukštyn ant stogo kibirais vandenį ir pylė ant išdžiuvusių
šiaudų.

Tik vienas Gelžinis, dviejų vyrų laikomas, stovėjo nesitrauk-
damas prie daržinės ir, išbalusiomis akimis žiūrėdamas į degantį
turtą šnibždėjo:

- Mano dobilai, mano dobilai...

Kai ugnies pavojus sumažėjo, žmonės nunešė senąjį į vidų.
Morta, panačiusi vyrų svetinųjų nešaną, puolė prie jo ir, laužyda-
ma rankas, lakstė aplink nežinodama, ką daryti.

- Geriau sutrintun jį, Morta, - kalbėjo bobulės, sutūpu -
sios aplink senojo lovą.

Kitame kambaryje susirinkę kainynai balsiai ginčijosi,
teiraudaniesi vienas kito gaisro kaltininko ir beviltiškomis
akimis apgailėdami lovoje gulintį. Tuo tarpu, kažkas suradęs
graudulinę žvakę, uždegė prie ligonio lovos. Morta, panačiusi žva-
kę, užvirto iš skausmo ant vyro.

Senis dar kartą atmerkė akis ir lėtai ištare:

- Aš pats padegiau daržinę... Į vežimą jie mano suktinę
sugrėbė...

ANATOLIJUS KAIRYS

/Iš neseniai pasirodžiusio I-jo eilėraščių rinkinio "BLAŠKOMI LAPAI"/

Bausmės pakanka

Aš daug valdovų, viešpačių regėsiu,
Gal garbinsiu ne vieną aukso veršį,
Gal aš miegosiu požemių šešėliuos
Ir mano veidas jų pavėsy keisis.

Štai eina viesulas - jis griaua Kryžių
Ir iškelia naujus dievus iš dulkių,
Ir daug savęs iškeisti pasiryžęs
Žmogus į gerio troškulį ir alkį.

Supras - išgirs bešaukiant gyvą balsą -
Pati širdis į tikrą Dievą veržias.
Vistiek parpuls žmogus prieš Tiesos Alsą,
Nors garbintų ne vieną aukso veršį.

Žinau - buvai Tu Viešpats - juo ir būsi.
Ir mano rankos, kaip milijonai rankų
Pakils Tavin ir šauks: manęs nebauski.
Aš žemėje esu - bausmės pakanka.

Ugnies šauksmas

Mano tėviškės name gimtasis,
Mano žaizdro gyvoji ugnie.
Aš šaukiu tavo amžiną dvasią:
Nepamiršk manęs tu, o ne.

Prie liepsnelės mažos, ten, mažytės
Šveikamarijos liejas skausmais...
Sunkūs žodžiai, maldoj neprašydę
Varsto žaizdą vardais mylimais.

Man širdy sirpsta toji liepsnelė
Pulsas plaka jos žemės ritmu -
Ir save, ir namus, ir jų ugnį
Aš vardais tais pačiais vadinu.

Mano tėvo šiaudinė trobelė
Ir jos žaizdro šventi pelenai -
Man į galvą ir širdį vis kalas
Tu čia augai, gimei, gyvenai.

Mano tėviškės name gimtasis.
Mano žaizdro gyvoji ugnie.
Aš šaukiu tavo amžiną dvasią:
Nepamiršk manęs tu, o ne.

Skautai VYČIAI

Tai yra vyrų organizacija, turinti savo pagrinde skautų idealogiją, tačiau formos atžvilgiu nuo žinomos jaunuolių - skautų organizacijos žymiai besiskirianti. Į ją priimami vyrai, sukakę 18 metų amžiaus, be visuomeninės padėties, mokslo ir kt. skirtumo.

"Brangindamas savo garbę, aš pasižadu visomis jėgomis

tarnauti Dievui, Tėvynei ir Artimui, vykdyti skautų įstatus ir būti pavyzdžiu jaunesniesiems."

Šiais žodžiais vytis kandidatas duoda iškilmingą pasižadėjimą - garbės žodį, priimanč jį į vyčių organizaciją tikruoju nariu. Juose glūdi visa vyčių idealogija.

Jaunesiems taikoma skautybė siekia formuoti ir stiprinti dar augančio, būsiančio žmogaus asmenybę, jo būdą ir valią, grūdinti jo kūną. Metodas šiam tikslui siekti yra pritaikymas jaunuolių pamėgimo sekti suaugusiais savo visuose veiksmuose, apeliavimas į jaunuolių atsakingumą ir garbės pajautimą. Formos yra taip pat patrauklios vaikams - maršos uniformos, stovyklos, nuotykių, žaidimai.

Kitoki reikalavimai statomi suaugusiems. Jie gyvenimui daugumoje jau nesirengia, bet stovi savo poste pačiame gyvenimo sukūryje, dažnai nešdami ant savo pečių atsakomybę dar už keletą kitų asmenybių - už savo šeimos narius. Kartu jie aktyviai dalyvauja sprendžiant ir visos savo tautos ar valstybės gyvenimo klausimus - jie dalyvauja politiniame, kultūriniame, ūkiniame savo krašto, savo tautos gyvenime. Tuo pačiu jie dalyvauja ir visos žmonijos gyvenime, nes visos tautos įeina į didžiąją tautų šeimą - žmoniją. Mes matome, kad tuo pačiu kiekvienas žmogus neša mažą dalelę atsakomybės už tautos ir žmonijos likimą. Tos atsakomybės parirši - mas ir vienpusis nukrypimas tik į save ar į savo tautą, neša žmonijai tik nesugyvenimą ir nelaimes. Pvz., Vokietijoje, Italijoje ir kitur buvo ar yra paneigtos didžiosios tautų ir žmonių sugyvenimo, jų broliškos tiesos, o iškeltas tik siauras savo tautos ar savo klasės interesas. Pasėkoje: panieka kitoms tautoms, neapykanta joms, žmogaus vertės paneigimas ir galutinėje išdavoje tų puikiųjų neapykantos apaštalių baisi, dar istorijoje nenatyrta, katastrofa. Kur ta katastrofa dar nėra įvykusi, ten žmonės ir tautos gyvena kultūringoms tautoms neįsivaizduojamoje priespaudoje ir baimėje.

Skautybės idėja savo universalumu ir kilniausiųjų žmoniškumo dėsnių išskėlinu sudaro priešingumą šioms neapykantos ar perdėto savęs kalinio doktrinoms. Skautybė buvo ar yra draudžiama ir persekiojama kaip tik tose valstybėse, kurios valdomos totalitariškai, nes ji sudaro kliūtį totalitarizmo idėjai plėsti. Ir priešingai, klasiškosios demokratijos tėvynė Anglija yra skautybės gimtinė, o antra didžioji

+++++ 24 +++++

demokratijos šalis - U.S.A. Šalia Britų Imperijos yra viena didžiųjų skautybės šalių pasaulyje.

Kaip jau minėjau pradžioje, vyčių idealogija yra ta pati skautų idealogija. Pažiūrėkime bent trumpai, ką ji reikalauja, kurie jos pagrindai.

Skautybė pripažįsta Dievą, kaip visko Kūrėją ir Tvarkytoją. Iš to pripažinimo savaime kyla pagarbos ir dėkingumo jausmai Kūrėjui. Kuria forma tie jausmai išreiškiami, skautybė nesigilina, atsieit, konfesijos klausimas paliekamas pačiam skautui, tačiau iš jo tik reikalaujama jo konfesijos uždedamų pareigų atlikimo, taigi, religinės praktikos. Ateizmo skautybė nepripažįsta.

Aukščiausia žemiškojo gėrybė skautybė pripažįsta savąją valstybę, savąją tautą, jos kultūrą - tai, kas vadinama Tėvyne. Skautas turi Tėvynės atžvilgiu daug pareigų, kurias jis turi sąžiningai ir gerai atlikti. Gerai jas atlikti galės tik gerai jas pažinęs, gerai suprasdamas savo tautos ir valstybės interesus, t.y., būdamas sąmoningas pilietis. Pilietinio sąmoningumo skiepijimas ir ugdymas yra vienas didžiųjų vyčių organizacijos uždavinių. Čia tenka pabrėžti, kad skautybė yra griežtai nepolitinė organizacija, t.y., ji netar nauja jokios politinės partijos, grupės, srovės ar klasės interesams ir nepakenčia bandymų ją įtraukti į bet kurią politinę kovą. Tačiau tai nereiškia, kad vyčiai negalėtų turėti savo politinių pažiūrų ar dalyvauti aktyviai politinėse organizacijose. Norėdamas suderinti savo politinę veiklą su skautybės principais, vytis savaime pasirinks tokią politinę grupę, kurios pažiūros nesusikerta su skautybės dėsniais. Kad įvairios politinės pažiūros bet kurio klausimu gali būti vyčių tarpe nagrinėjamos, yra savaime suprantamas dalykas, tačiau visuomet atsinebant, kad tai daroma tiesai rasti, o ne savo nuomonei kitam primesti. Partinių, asmeninių ir visų kitų panašių interesų palenkinas aukštiesiems Tėvynės interesams yra vyčiui savaime suprantamas dalykas. Vyčiai tarpusavy pirmoje eilėje ieško juos, ir iš viso piliečius, jungiančių, o ne skiriančių veiksmų. Tad savaime suprantama, kad vyčiai negali būti nei kurios nors "pozicijos" ar "opozicijos", kurios nors grupės, partijos ir t.t. įrankiu. Didžiausia tolerancija sveitimų pažiūrų tikybinėje, politinėje, kultūrinėje, ūkinėje srityse, kartu vyriškai laikantis savųjų ar ieškant tiesos yra vyčiui garbės dalykas.

"Lainės ieškojau kitiems - tapau pats lainingas" - šiais žodžiais Vaižgantas labai vykusiai nusakė tą pagrindą, kuriuo remiasi trečiasis skautiškosios idealogijos šulas. Padėti kitam žmogui, ypatingai silpnesniajam, vargstančiam, kenčiančiam, kartais atsižadant dėl to ir savo kurio patogumo ar gėrybės - štai tas vienas svarbiausių žmonių tarpusavio gyvenimo, taikos ir pasitenkinimo pagrindų, deja, taip dažnai dabar panirštamas kasdieniniame gyvenime. Šis skautų vyčių veiklos punktas yra ypatingai svarbus šiuo metu, kada karas į gyvenimą yra įnešęs tiek vargo. Socialinė vyčių veikla yra taip pat tas cementas, kuris net ir nesąmoningiems tautos nariams duoda efektingai pajusti tautos vieningumą. Tarnavimas artimui neapima tik nedžiuginės srities - jis turi išsiplėsti ir į dvasios, kultūrinę sritį. Gyvenimas pats pirštu prikisanai parodo gydytinus skaudulius. Vyčiai turi tik neužsimerkti.

=====

Vytis vykdė ir visus skautų įstatus. Jie yra skautiškosios ideologijos sudėtinė dalis, tačiau jie telpa ir papildė skautų obaisį: "Dievui, Tėvynei ir Artimui." Jie skamba šitaip:

1. Skautas tiesus ir laikosi savo žodžio.
2. Skautas ištikimas Dievui ir Tėvynei.
3. Skautas naudingas ir padeda artimieji - siems.
4. Skautas draugas savo artimui ir brolis kitan skautui.
5. Skautas mandagus ir riteriškas.
6. Skautas gantos draugas.
7. Skautas paklusnus savo tėvams ir vyresnybei.
8. Skautas linksmas, susivaldo ir nenustoja vilties.
9. Skautas taupus.
10. Skautas blaivus ir skaistus savo mintyse, žodžiuose ir veiksniuose.

Skautas sąžiningai atlieka visas savo pareigas.

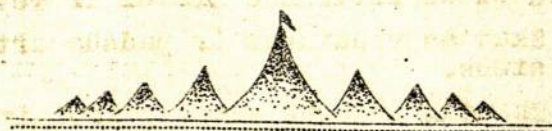
Iš vyčių niekas nereikalauja asketiško šių įstatų laikymosi. Pvz., alkoholio ar tabako vartojime vytiš turi tik būti saikingas, atsimindamas šių narkotikų žalingumą tautos sveikatingumui, asmens būdai ir valiai, na, ir asmens finansams. Taip pat iš vyčio, pvz., niekas nereikalaus amžinos šypsenos. Šis įstatas vyčių suprantamas, kaip patarimas į gyvenimą žiūrėti iš optimistinės pusės, kas jį tik palengvina.

I vyti, kaip i vyresni, yra nukreiptos jaunimo akys, net ir jam to nepastebint. Koks jaunimas - tokia ateities karta. O tas jaunimas daug, labai daug, paveldi iš dabartinės kartos. Mes turime tai išsiamoninti, jausti ir padaryti savo išvadas. Duokime jaunimui tik gerus pavyzdžius, būsime ir pa

Tai, kas čia buvo pasakyta, tūlo bus apšaukta ne-realiu idealizmu. Ne, gyvenimas yra parodęs, kad skautybė yra labai realus dalykas ir suaugusiems, ir šiuo metu. Ideali-zmas šiuo metu, tiesa, kai kurių žmonių tarpe nėra madoje, tačiau nes kartu matome, kad tai yra daugumoje žmonių, ku-riens "ubi bene, ibi patria". Tie žmonės po savęs nepalieka pėdsako, jie vyčiams ir nereikalingi, nes ir jie vyčių, ir vy-čiai jų nesupras. Vyčių eilėse vieta pasiryžusiems ką nors duoti, o ne tik intui. Vyčiai siekia ne didelio narių skai-čiaus, nors jo ir neatsisako, bet, pirmoje eilėje, tų narių aukštos dvasinės kokybės.

Geru vyčių gali tapti tas, kuris gali ryžtis būti žmonijos druska, t.y., tokiu, kuris vieno vyčių vienetu tradicinės dainos žodžiais galėtų pasakyti:

"K A D A A T E I S
K I T Ū E I L Ē,
S T O T V I E T O J M Ū S,
K A D B Ū T G A R B Ē."

SAUGUMO TARYBA

Saugumo Taryba yra Jungtinių Tautų organas, kuris pirmoje vietoje atsakingas už tarptautinį taikos palaikymą. Jau išeinant iš pačio pavadinimo, kyla klausimas: Kodėl apimtimi ji faktinai laiduoja saugumą. Pvz., Jungtinės Valstybės čia supranta ne vien tik ištisą grandinę aplinkybių, kurios karo atveju įgalintų priešą sumušti. Pagal Jungtinių Valstybių požiūrį saugumas suprantamas taip, kad jis pašalina karo pavojų, apsaugo nuo visiško sunaikinimo, kuris būtų įmanomas padaryti moderniojo ginklo pagalba.

Po šio karo pasaulis yra atsistojęs prieš faktą, kad dabar yra tik trys Didžiosios valstybės ir kad jų santykiuose nesą tokių problemų, kurių nebūtų galima išspręsti. Trys Didžiosios pasaulio valstybės yra už vakarų Europos kontinento (šimtmečius buvusio pasaulio centru) ir nesirubežiuoja betarpiškai nei su Vokietija, nei su Japonija. Jei ne viena iš Didžiųjų nesiels savo "saugumo zonos" daug išplėsti, jeigu jos savo strateginius interesus išsiaiškins ir abipusiškai pripažins, visus jų saugumą liečiančius klausimus aptars ir, spręsdamos eventualius karo ginčus, bendrai dirbs, tada bus išlaikoma pasaulinė taika.

++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ 27 ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++ ++

Kitos dvi vadinamojo "Didžiojo Penketuko" valstybės (Kinija ir Prancūzija) yra regionalinio pobūdžio. Savaimė aišku, Prancūzija turi interesų ir už Europos ribų, bet josios įtaka, griežtai imant, kaip ir Kinijos, nėra jautiama visame pasaulyje.

Jau nuo 1943 metų spalio mėn./Maskvos konferencijos/ vis labiau aiškėja, kad "mūsų būsimo saugumo pagrindui stipresnis mastas yra politinės, bet ne militarinės prigimtės". Visos strateginės sąvokos, dėl technikoje vykstančios dramatiškos revoliucijos, yra notekę savo pagrindo. Būsimieji karai vyks, atitinkamu mastu imant, tarp Laboratorijos ir Fabriko. Kad jie netaptų grynai militariniais objektais, jų kontrolė bus valstybės vyrų rankose. Svarbiausia politinė problema čia bus ta, ar Didžiosios valstybės, atsakydamos už tai, pajėgs bendrai dirbti. Iš to išeinant, pirmiausia turi būti patikrinta egzekutyvinė Tarybos galia, po to karinės sankcijos ir trečia – didžiųjų valstybių santykiai su mažutinėmis ir mažosiomis.

Kinija, Prancūzija, Anglija, Rusija ir Jungtinės Amerikos Valstybės yra nuolatiniai Saugumo Tarybos nariai. Šešios kitos valstybės yra renkamos pilnumos susirinkime, pirmame jų posėdyje dviejiems metams. Taryba, prisilaikydama Chartos, pradės vesti derybas dėl taikos palaikymo, remdama – miesi sąjunginėmis valstybėmis, kad, saugumo reikalui esant, būtų galima naudotis kariuomenės daliniais, gynyba bei kitokia pagalba, įskaitant ir peržygavimo teisę. Toliau, Taryba išdirba apsiginklavimo suregulavimo planus, kurie turi būti įteikti Jungtinių Tautų nariams. Jai taip pat priklauso ir strateginių sričių kontrolė.

Kai kurie klausimai, atrodo, pirmiau pasiekia išlaisvintas valstybes, negu pačią Saugumo Tarybą. Čia, pavyzdžiui, galėtų būti Artimųjų Rytų problema, Sirijos klausimas, Dardanai ar Graikijos ir Jugoslavų ginčas. Juos reiktų aptarti Saugumo Tarybai, nes Charta ją įgalina: "kiekvieną situaciją, kuri veda prie karo, ginčo ar santykių įtempimo", patikrinti ir teisti prieš ginčui kylant. Čia nei viena tauta negali būti teisėju savuose reikaluose. Saugumo Tarybos posėdžiuose ar pasitarimuose gali dalyvauti ir tie nariai, kurie į pačią Tarybą neįeina, jeigu svarstomi dalykai tas tautas liečia, tik jos neturi teisės balsuoti. Patariamuoju balsu gali įeiti net ir tos valstybės, kurios nepriklauso Jungtinėms Tautoms, jeigu ginčo atveju jos atstovauja vieną ginčo pusę.

Pasirašiusieji Chartą yra susipažinę su pagrindiniu jos dėsniu, kad tarp Jungtinių Tautų turi būti visokeriopa parama ir bendradarbiavimas. Jiems taip pat yra aišku, kad sutiks daug sunkumų, kai reikės atlikti tai, ką Saugumo Taryba nutars.

Karinių pajėgų Jungtinės Tautos nepaneigia. Charta ypatingą dėmesį kreipia į tai, kad tarp karinių pajėgų būtų atitinkami oro pajėgų kontingentai ir kad šios prievartos priemonės nedelsiant būtų galimos panaudoti. Kokią reikšmę naujoji atomo bomba šioje paskirtyje turės, sunku iš anksto pasakyti. Sunku ką pasakyti ir apie jūrų pajėgas.

====

Charta reikalauja nuo pasirašiusiųjų, kad jie atsisakytų jėgos naudojimo; ji siekia tik to, kad jėgos vartojimas būtų kontroliuojamas. Jeigu, nežiūrint padėtų pastangų taikai išlaikyti, įvyksta ginkluotas puolimas, tada lieka teisė individualiai ar kolektyviai gintis, kol sausumo Taryba galės imtis aktyvių priemonių taikos atstatymui.

Charta pramato, kad šalys kaip ir Jungtinių Tautų nariai turi tarp savęs tartis, jeigu yra reikalingas bendras veikimas, kol dar susitarimai dėl kariuomenės kontingentų nėra įsigalioję. Dėl šio nuostato prez. Trumanas Patsdamo susilaukė, kai Stalinas pasišovė dalyvauti Japonijos pribaigime Ramiajame Vandenynne.

Savo pirmuosiuose posėdžiuose Saugumo Taryba užimta savo organizacinėmis problemomis. Galima tikėtis, kad ji tuoj prieis prie sutarčių sprendimo, kai jos nariai teiks Tarybai karines pajėgas, pritarimą ir pagalbą. Ji galėtų pradėti ir nuo planų iššdirbimo - kaip reguliuoti ginklavimąsi ir mokslinių išradimų panaudojimą. Reikia manyti, kad pilnas pilnaties susirinkimas duos Tarybai siūlymus, kaip svarstyti taiką ir saugumą liečiančius klausimus. Jei Saugumo Tarybai pavyktų problemas, kurios bus jai duotos, atitinkamai išspręsti, sąjunginės valstybės palinktų prie to, kad tarp jų kilę ginčai būtų Saugumo Tarybos sprendžiami, nes ji būtų pajėgi ne tik svarstyti, bet ir įgyvendinti. Toks pirmas pasisėkimas pakeltų jos autoritetą ir galią.

=====

Visa tai reiškia, kad jos nuolatinių narių veikla Taryboje ir papildomuose posėdžiuose bus daugiau ištirta ir aštriau kritikuojama. Anksčiau, iš tradicinės diplomatinės išeinančios, užtekėdavo laišku pasikeitimų. Jau San-Francisko konferencijoje buvo prieita, kad svarbūs saugumo klausimai turi būti aptariami pagal visiškai atbudusią pasaulio sąžinę.

Charta griežtai reikalauja, kad Saugumo Taryba jai pavestas problemas svarstytų kaip galint plačiau ir nuodugniau, nes Didžiųjų saugumui tik padėtų, o ne pakenktų. Juo daugiau debatų, tuo geriau, net ir tada, kai liečiamos temos, kurios netiesioginiai priklauso Jungtinių Tautų Organizacijos kompetencijai.

San-Francisko konferencijai buvo dažnai primetama, kad "Penkios Didžiosios" stengėsi susiaurinti vidutinių ir mažųjų valstybių teises. Toks tvirtinimas gal turėjo pagrindo tol, kol kilo ginčų dėl pačios organizacijos formos, bet, jai pradėjus veikti, rei. ja manyti, kad nusiskundimų šia prasme bus mažiau.

Ieškant išeities dėl nuomonių skirtumo apie kon-
krečias taiką ir saugumą liečiančias problemas, valsty-
bės didumas mažai ką reikš. Nedaug ką reikš ar besigin-
čijantieji yra pastovūs Saugumo Tarybos nariai, ar rinkti.
Tokių kelių einant, sprendimas gali būti palankus tiek vi-
dutinėms, tiek mažosioms valstybėms. Vidutinės ir mažosios
valstybės kreipia daug dėmesio į tai, kad turėtų prekybos
laisvę. Tai išeina iš jų asmeninių pragyvenimo interesų.
Šeši likusieji laikas nuo laiko renkami Saugumo Tarybos
nariai gauna didesnę balsą sprendžiant pasaulinės politi-
kos problemas, negu kad tai būtų jiems įmanoma esant ki-
tokiose sąlygose. Mažosioms valstybėms, esant tokiai pasau-
lio santvarkai, nėra ko bijoti. Priešingai, jom būtų pavo-
jingiau, jei didžiosios valstybės veiktų kiekviena savo
nuožiūra, o ne pagal visų bendrai išdirbtą statutą.

Iš viso, kas anksčiau pasakyta, kaip išvada išplaukia, kad Saugumo Tarybos reikšmė, veikla ir prestižas priklausys nuo to, kaip Didžiosios valstybės vykdys tai, ką jos per Saugumo Tarybą isipareigoja.

/Iš vokiečių kalbos iš -
vertė Bronius Krakaitis./

TREMTINIŲ PROBLEMA

JTO svarstymų ir nutarimų įvairovė

TREMTINIŲ PROBLEMA PRAEITYJE.

Norint teisingai įvertinti ir suprasti tremtinių problemos svarstymą I-joje JTO Konferencijos sesijoje, reikia nors trumpai susipažinti su tremtinių sprendimais praityje.

1. TREMTINIAI NANSENISTAI

Pirmą kartą tremtinių klausimas naujoje formoje iškilo po 1914-18 m. karo, kada 2.300.000 tremtinių, kurių daugumas buvo iš Rusijos, reikalavo globos, aprūpinimo ir įkurdinimo.

Tautų Sąjunga manydama, kad tremtinių klausimo sprendimo trūkumai gali sudaryti pavojų tarptautiniams santykiams, 1921 m. paskyrė Aukštąjį Komisarą tremtinių reikalams, kuriuo buvo Dr. Nansenas.

Nuo 1924 m. Tautų Sąjungos Aukštajam Komisarui priklausė politiniai reikalai, teisės ir finansų klausimai, o Tarptautiniam Darbo Biūrai - darbo ir apgyvendinimo reikalai.

1930-31 m. politiniai ir teisiniai klausimai perėjo atitinkamiems Tautų Sąjungos organams, o likusiems klausimams spręsti buvo sudarytas specialus Tarptautinis Nansenistų Biūras.

2. VOKIETIJOS TREMTINIAI

1933 m. įsigalėjus nacionalsocialistiniam režimui Vokietijoje, atsirado exodus naujų tremtinių, kurių 80% sudarė žydai.

Ypatingai suinteresuotos tuo klausimu valstybės, į kurias daugiau pabėgėlių plaukė (pvz., Prancūzija ir Olandija) ir žydų organizacijos iškėlė šį klausimą tarptautinėje plotmėje.

1933 m. rudens Tautų Sąjungos plenumas sudarė višiškaai atskirą tremtinių, kilusių iš Vokietijos, klausimui spręsti Aukštesnę Komisiją, o Tautų Sąjungos Taryba paskyrė šiems tremtiniams Aukštąjį Komisarą.

Tuo būdu nuo 1933 m. veikia du atskiri tarptautiniai organai, kurių kiekvienas rūpinosi tremtinių reikalais. Taip atsirado dvi tremtinių kategorijos: tremtiniai nansenistai ir tremtiniai iš Vokietijos.

3. TAUTŲ SĄJUNGOS PASTANGOS SUDARYTI VIENĄ TARPTAUTINIŲ ORGANŲ ABIEM TREMTINIŲ KATEGORIJOM.

Esant dviem tremtinių kategorijoms ir atsiradus Tautų Sąjungoje dviem skirtingoms institucijoms tam klausimui spręsti, šitos padėties nebuvo galima laikyti nor -

1/ asmens, kurie nors ir nepaliko savo kilimo krašto (le pays d'origine - platesnis epi-

- Jau pavisātinišķa šios tremtinio sąvokos analīzē mums, kad tremtiniais jau laikomi ir tie asmeņi, kuri, nors dar nepaliku kraštā, bet tai padarījis steigtie - jie ir potenciālūs tremtiniais; taču tremtiniais nēlaikomi tie asmeņi, kas, īsikūrē kitamē kraštē, nors ir turī visās tremtinio rakstērijo īpatībēs.

Vokiečiams įvykdžius Sudetų aneksiją, Čekijos tremtiniai taip pat lieka Tarptautinės Komisijos globojami.

Kilus 1939 m. karui ir vokiečiams okupuojant vieną po kitos Europos valstybes, dėl gresiančio karo pavojaus susidarė naujos pabėgėlių bangos. Dar didesnę pabėgėlių masę sudarė tie, kurie pasijuto jau esą vokiečių užimtuose kraštuose. Jie bet kuria kaina norėjo tuos kraštus palikti ir atsikurti kituose kontinentuose.

Tame posēdyje priimti svarbūs nutarimai, būtent:

- Kadangi, kaip jau anksčiau buvo minėta, Tarptautinės Komisijos biudžetas padengė tik tos pačios Komisijos

二二三

+++++ 33 +++++

administracines išlaidas, Didžiosios Britanijos ir JAV-bių vyriausybės išsipareigojo per pusę padengti tremtinių pagalbą, o ypatingai išlaikymo ir transporto išlaidas.

JTO I-sios SESIJOS POSĖDŽIŲ EIGA LONDONE.

Pagal Didžiosios Britanijos pasiūlymą tremtinių problema įtraukta I-sios JTO Plenumo sesijos Londone dienotvarkėn.

Susirinkimas pavedė Trečijai Komisijai^x) ištirti minėtą problemą ir sesijos metu duoti jam pranešimą.

Nuo 1946 m. sausio mėn. 28 d. ligi vasario mėn. 13 d. Trečioji Komisija, pirmininkaujant N. Zelandijos ministeriui pirmininkui Fraser'ui, turėjo 7 posėdžius.

Jau pirmojo posėdžio metu šiuo klausimu išryškėjo dvi priešingos pažiūros: viena buvo reprezentuojama Didžiosios Britanijos ir JAV-bių, antroji – Tarybų Sąjungos ir Jugoslavijos.

Nežiūrint Trečiosios Komisijos pirmininko ir kai kurių atstovų pastangų, nepasiekta bendro nuomonių suderinimo. Plenumui buvo duotas Komisijos dauguma balsų priimtas pasiūlymas. Sovietų delegacija prie šio pasiūlymo reikalavo trijų pataisų, kurios 1946 m. vasario 13 d. plenumo posėdyje buvo atmetos.

Komisijos darbuose ir plenumo posėdyje ryškiau ir aktyviau pasireiškė Didžiosios Britanijos, JAV-bių, Tarybų Sąjungos, Prancūzijos, Belgijos, Olandijos ir Jugoslavijos delegacijos, be to, pasitarimus apsunkino paties Trečiosios Komisijos pirmininko Fraserio asmuo.

DIDŽIOSIOS BRITANIJOS NUSISTATYMAS.

Tremtinių problema ligi pat karo veiksmų pabaigos pasiliko Tarptautinės Komisijos Vykdomojo Komiteto 1942 m. rugpiūčio mėn. nutarimų padėtyje ir pagal Didžiosios Britanijos ir JAV-bių susitarimą Bermudų salose, būtent:

- 1/ Šia problema tarptautinėje plotmėje iš esmės rūpinasi Tarptautinė Komisija ir Tautų Sąjungos Aukštasis Komisaras tremtinių reikalams.
- 2/ Tarptautinės Komisijos administracinės išlaidos padengiamos iš jos nedidelio biudžeto, kuri sudaro valstybės, įeinančios komisijon.
- 3/ Didžioji Britanija ir JAV-bės padengia didžiausias tremtinių globos išlaidas. Vėliau toms išlaidoms padengti prisidėjo Prancūzija ir Norvegija.

x) Trečioji Komisija yra viena iš šešių vadinamųjų didžiųjų JTO Komisijų. Tų komisijų paskirtis yra tirti ir paruošti meritorinius klausimus, įtrauktus sesijos dienotvarkėn ir perduotus Komisijoms. Didžiosiose Komisijose kiekvienas gali būti atstovaujamas iš JTO narių. Trečioji Komisija skirta svarstyti socialiniams, humanitari-niams ir kultūriniais klausimams.

=====

+++++ 34 +++++

Didžiosios Britanijos vyriausybė, laikydama tremtinių problemos išsprendimą visais atžvilgiais nepaprastai svarbiu, skubiu, reikšmingu ir reikalaujančiu didelės drąsos ir plačios galvosenos horizontų, iškėlė šį klausimą JTO plenumo I-oje sesijoje, reikalaudama nukreipti jį Ūkio ir Socialinių Reikalų Tarybon^{xx}, kuri, smulkiai ir išsamiai paruošusi, turėtų jį įteikti sekančiam JTO plenumo posėdžiui.

D. Britanijos delegacija, savo pasiūlymą pagrindama problemos faktine padėtimi, atkreipia ypatingą dėmesį į faktą, kad UNRRA'os veikla, kuri rūpinasi tremtinių repatrijacija, greitai galinti baigtis, kas ir verčia šią problemą išspręsti dar prieš 1946 m. pabaigą.

D. Britanijos delegacija aukščiau išvardintą savo pasiūlymą nelaikė politiniu, tuo tarpu kai kurios delegacijos, jų tarpe pirmoje vietoje Sovietų Sąjunga, su tuo nesutiko, kas ir iššaukė plačias politines diskusijas.

JUGOSLAVIJOS NUSISTATYMAS.

Jugoslavijos delegacija pačioje pradžioje pasipriešino D. Britanijos pasiūlymui ir pirmoje vietoje iškėlė karo nusikaltėlių ir repatrijacijos klausimus.

Jugoslavijos delegacija pabrėždama tvirtino, kad:
1/ Nugalėjus ašies valstybes ir nesant kliūčių tremtiniais grįžti į savo kraštus, tremtinių klausimas nebesudaro jokios rimtesnės tarptautinės problemos. Nesą pagrindo svarstyti to klausimo ir sudarinėti specialius tarptautinius organus, nes Ispanijos tremtiniais ir Vokietijos žydams, kurie vieninteliai turi pagrindo pasilikti už savo valstybių sienų, užtenka dabartinių institucijų.

2/ Kitų tremtinių klausimas turi būti išspręstas repatrijacijos keliu, dvišaliu susitarimo būdu tarp suinteresuotų valstybių, t.y. tarp valstybės, iš kurios tremtinys kilęs ir tos valstybės, kurioje jis esąs.

3/ Karo nusikaltėliai ir išdavikai turi būti išskirti iš kitų tremtinių tarpo ir išduoti suinteresuotai valstybei teisti. Kas yra karo nusikaltėliai ir išdavikai, nusako jų reikalaujanti valstybė (ayant été déclarés, par l'Etat interesse, criminels de guerre ou traitres);

Kad būtų galima lengviau surasti karo nusikaltėlius ir išdavikus, JTO plenumas paves visoms valstybėms duoti asmenų sąrašus (pasiūlyme nesakoma kokių "asmenų"), kurie yra jų teritorijoje su smulkia apie juos informacija.

Visos valstybės - JTO nariai - įpareigojamos darbą jų teritorijoje palengvinti. Jos pristato išduodamus asmenis sargybos apsaugoje.

xx) Be Plenumo ir Saugumo Tarybos, trečioji savo reikšme JTO institucija yra Ūkio ir Socialinių Reikalų Taryba/Conseil économique et social/. Jai priklauso tarptautiniai ūkio, socialiniai, kultūriniai, švietimo, sveikatos ir kiti klausimai. Su specialiomis tarptautinėmis institucijomis ji gali sudarinėti susitarimus savo veikimo ribose ir derinti tų institucijų veiklą. Ji susideda iš 18 plenumo išrinktų narių; renkasi pagal reikalą, bet ne rečiau kaip tris kartus metuose. Tarybos posėdžiai yra vieši ir vyksta JTO buveinėje.

=====

+:+:+:+:+:+:+:+:+:++ 35 +:+:+:+:+:+:+:+:+:++

Likusieji asmens, nepriklausą nei karo nusikaltėlių, nei išdavikų kategorijoms, turi būti kaip galima greičiau, bet ne vėliau kaip per 4 mėnesius repatrijuoti. Asmenys, atsisakę repatrijuoti, paliekami savo paties apsirūpinimui ir neturės teisės nei tarptautinių organizacijų, nei valstybės, iš kurios yra kilę, būti globojami.

Jugoslavijos delegatas savo pasiūlymui pagrįsti, nurodė, kad iš 12.000.000 tremtinių, esančių Europoje, didesnę dalį repatrijavę, o likęs 1 milijonas gali būti repatrijuotas artimiausių kelių mėnesių laike. (Minėtas tremtinių skaičių tikslumas buvo kai kurių delegatų užginčytas).

Niekur Jugoslavijos pasiūlyme nerandame tikslesnio nusakymo, ką reikia laikyti "karo nusikaltėliais" ar "išdavikais". Taip pat nerandame kurios valstybės yra "užinte-resuotos valstybės" juos išduoti, tačiau kalbama apie "demokratinių idėjų priešus" bei "antidemokratinį elementus", kurių veikimas turėtų būti suparaližuotas.

(Bus daugiau)

„IŠVADUOTAI“

1939 m. rugsėjo 1 d. hitlerinė Vokietija puolė Lenkiją iš vakarų.

Tų pat metų rugsėjo 17 d. Sovietų Sąjunga puolė Lenkiją iš rytų.

Ši Sovietų Sąjungos žygį Potemkinas paaiškino Lenkijos ambasadoriui Maskvoje, esą Lenkijos valstybė ir Lenkijos vyriausybė nustojo egzistavusios, - o dėl to ir sudarytos sutartys tarp Lenkijos ir Sovietų Sąjungos nustoja galios. "Sovietų Sąjungos vyriausybė, turėdama galvoje ukrainiečių ir baltgudžių, gyvenančių Lenkijos teritorijoje, likimą, išakė Raudonajai Armijai įžangti Lenkijos teritorijon ir nelaiminguosius gyventojus paimti globon."

Laiko bėgyje atitinkama propaganda sudarė paplitusią pasaulyje nuomonę, kad 1939 m. Sovietų Sąjunga turėjo veiksmu pasireikšti, esą negalėjusi juk leisti, kad galinga hitlerinė Vokietija pasiektų net Sovietų Sąjungos sienas, tuo labiau, kad sovietai turėjo būti pasiruošę atremti tolimesnę Trečiojo Reicho agresiją. Šia teorija rėmėsi visi, nežiūrint, kad ji buvo priešinga 1939 m. rugsėjo mėn. 28 d. pasirašytai Ribbentropo ir Molotovo sutarties dvasiai.

Į įvairius Lenkijos skundus buvo atsakoma: "gali būti, kad sovietai pasielgė brutaliai ir sulaužė net galiojančias sutartis - bet sunku - karo įvykių eiga privertė juos tai daryti. Viskuo kaltas Hitleris. Vokietijos agresija buvo tolimesnių painiavų ir komplikacijų priežastis...".

Šia teorija pasaulis patikėjo, o jei dar kas ir netikėjo, tai šventos ramybės dėliai apsimetė tikis, nes ir nebuvo pagrindo kitaip galvoti. Bet štai netikėtai yla išlindo iš maišo: Nurnbergo teisme, svarstant buvusio nacionalsocialistinės Vokietijos užsienio reikalų ministerio Ribbentropo nusikaltimus, prasiskleidė uždanga iki šiol rūpestingai slėpusi tų laikų įvykių prasmę.

+++++ 36 +++++

Buvęs Vokietijos Reicho Užsienių Reikalų Ministerijos juriskonsultas Gauss pareiškė nustebusiai Nürnbergo teismo auditorijai, kad jau 1939 m. rugpiūčio 23 d., dar prieš vokiečiams puolant Lenkiją, Ribbentropas ir Molotovas pasirašė slaptą protokolą Maskvoje, kuriame buvo numatyta Lenkiją padalinti į dvi įtakų sritis - Vokietijos ir Sovietų Sąjungos.

Tokio pareiškimo pasitvirtinimas paneigtų visą Sovietų rugsėjo mėnesio įvykių "interpretaciją" ir parodytų, kad Sovietai yra vokiečių agresijos bendrininkai. Verta paminėti, kad, Sovietų Sąjungai aiškiai pageidaujant, visos Sovietų Sąjungos kaimyninės valstybės pasirašė su Sovietais agresoriaus sąvokos nustatymo konvenciją, pagal kurią agresija vadinama kiekvienas aktyvus kišimasis į užinteresuotos valstybės vidaus reikalus bei ginkluota invazija. Ten pat pasakyta, kad agresijos aktą negali pateisinti jokios politinės, ūkinės ir kitokios priežastys.

Gausso pareiškimą visoje pilnumoje patvirtino pats Ribbentropas, gindamasis Nürnbergo teisme. (Pareiškimas, tilpęs "Varpe" iš "Sunday Dispatch"):

"... 1939 m. rugpiūčio 23 d. buvo pasirašytas Vokietijos - Sovietų Sąjungos paktas. Sovietų vardu jį pasirašė p. Molotovas, Vokietijos - aš. Tai buvo finalas ilgų pasikalbėjimų, kurių metu perkalbėjome Europos ir eventualiai viso pasaulio karo problemą. Be šio pakto, tarp Vokietijos ir Rusijos buvo pasirašyta slapta sutartis, kuri numatė, kad sutartu laiku sovietų karo pajėgos pereis Lenkijos sieną ir užims Lenkijos teritoriją iki Bugo ir Sano. Dėl šio grobio susitarėme, nes už šią kainą, grubiai kalbant, nusipirkome ne tik rytų sienų saugumą, bet taip pat ir Sovietų Sąjungos pagalbą tolimesniems karo veiksams Vakaruose. Molotovo pasirašytą sutartį Sovietų Sąjunga išpildė. 1939 m. rugsėjo 17 dieną sovietų karo pajėgos daugelyj vietų peržengė Lenkijos sieną ir užėmė numatytą teritoriją"...

"... 1940 m. birželyj Molotovas įjungė Lietuvą, Latviją ir Estiją į Sovietų Sąjungą. Atleiskite, kad vėl maišaus dėl nervingumo ir beveik apkaltinu Sovietų Sąjungą. Lietuviai, latviai ir estai juk karštai troško įsijungti į sovietų respublikų šeimą ir įteikė atitinkamą peticiją Stalinui..., kuriam nei į galvą neatėjo pavergti tautas. Jeigu raudonoji armija išžengė į kuriuos nors kraštus, tai tiktai išlaisvinti tautas. Lygiai tokiu būdu raudonoji armija dabar išlaisvino Suomiją, Lietuvą, Latviją, Estiją, Lenkiją, Rumuniją, Bulgariją, Vengriją, Jugoslaviją ir dalį Austrijos bei Vokietijos..."

Mažai to. Suėjus kelioms dienoms po šio Ribbentropo pareiškimo, buvo išvilkti dienos švieson dviejų Vokietijos - Sovietų Sąjungos slaptų protokolų du sensacingi tekstai. Stai jie:

I. PAPILDOMAS PROTOKOLAS - PASIRAŠYTAS 1939 m. rugpiūčio 23 d. MASKVOJE.

"Vokietijos Reicho ir SRTS-gos pasirašytos nepuolimo sutarties proga pasirašę abiejų šalių įgaliotiniai visai slaptai pasikeitė nuomonėmis dėl abiejų šalių įtakų sričių tarpusavio sienų nustatymo. Nuomonių pasikeitimas davė šias pasekmes:

=====

+++++ 37 +++++

- a) Teritorijų, priklausančių Pabaltijos valstybėms, (Suomijai, Estijai, Latvijai, Lietuvai) teritorialinių - politinių pasikeitimų atveju - šiaurinė Lietuvos siena automatiškai pasidaro Vokietijos siena ir SRTS-gos įtakų sričių siena, ir šiuo atveju abi pusės pripažįsta Lietuvos pretenzijas į Vilniaus kraštą;
- b) teritorijoje, priklausančioje Lenkijai, teritorialinių - politinių pasikeitimų atveju Vokietijos - SRTS-gos įtakų sritis skirsis maždaug Narev - Visla - San linijoje. Klausimas, ar su abiejų pusių interesais sutaps reikala išlaikyti nepriklausomą Lenkijos valstybę, definityviai bus nutartas tolimesnių politinių įvykių plėtroje, tačiau abi pusės šį klausimą išspręs draugiško susitarimo keliu;
- c) kas liečia pietryčių Europą, tai iš SRTS-gos pusės pabrėžiamas susiinteresavimas Besarabija, iš Vokietijos pusės paraiškiamas desinteressesment (nesusiinteresavimas) ta teritorija;
- d) šį protokolą abi pusės laikys visiškai slaptyj.

Už Reicho vyriausybę: J.J. Ribbentrop.

Kaipo SRTS-gos įgaliotinis: V.V. Molotov.

Maskva, 1939. VIII. 23.

II . SLAPTAS PROTOKOLAS, PASIR. ŠYTAS 1939 m. rugsėjo mėn. 28 d. MASKVOJE.

" Žemiau pasirašę įgaliotiniai pareiškia Vokietijos ir SRTS-gos vyriausybių sutikimą dėl šito:

Slapto papildomo protokolo, pasirašyto 1939 m. rugpiūčio 23 d., pirmas punktas pakeičiamas ta prasme, kad Lietuvos valstybės teritorija įeina į Sovietų Sąjungos įtakos sritį, o iš kitos pusės Liublino vaivadija ir dalis Varšuvos vaivadijos įeina į Vokietijos įtakos sritį (žiūr. žemėlapi prie šiandien pasirašytos sienų ir draugiškumo sutarties x).

Nuo to momento, kai Sovietų Sąjungos vyriausybė pradės vykdyti atitinkamus žygius savo interesų realizavimui, dabartinė Vokietijos - Lietuvos siena bus surektifikuota tuo būdu, kad Lietuvos teritorija, esanti į pietus ir pietvakarius nuo linijos, atžymėtoje pridėtame žemėlapy, - teks Vokietijai. Dėl aukščiau minėtų Sovietų S-gos vyriausybės žygių nenukentės galiojančios ūkinės sutartys, sudarytos tarp Vokietijos ir Lietuvos."

Už Vokietijos vyriausybę:

J.J. Ribbentrop.

SRTS-gos įgaliotinis:

V.V. Molotov.

Maskva, 1939 m. rugsėjo 28 d.

x) gaila, žemėlapi negalėjome gauti. Red.

=====

+++++ 38 +++++

Paašškėjus tų laikų paslaptims (tik daliai jų) ir tų laikų įvykiai, tiesiog ar netiesiog liečia mus, pasirodė kitoje šviesoje.

Po šio išvadoms padaryti, žodis priklauso politikams...

/ Pasinaudota ZZWRP - B 39 -
1946.IV.15 d. London/.

NURNBERGO "ATIDENGIMAI" DAR NEBAIGTI.

Rimti Amerikos korespondentai ("New York Times" L. Shapiro ir "The Yorkshire Post" Dorothy Thompson) 1946.IV.1 praneša:

" Sovietai sudarė sutartį su Hitleriu. Mūsų vadovybės (t.y. Amerikos) iš vokiečių paimtų dokumentų žino, kad Stalinas pasiūlė ašies valstybėms pilną karinę sąjungą prieš Vakarų valstybes. Ta sąjunga garantavo Vokiati - jai rytų ir pietryčių sparno apsaugą. Už tai sovietai turėjo gauti visa, ką jiems pripažino sąjungininkai, o be to dar Dardanelus, Iraką, Iraną ir dalį Pietų Arabijos, reikalingos Persijos įlankai kontroliuoti. Vokietija atsisakė, ir todėl Vokietijos - Sovietų sutartis nutrūko."

/ Cituotas D. Thompson straipsnis "Communist Methods as seen by an American Observer". /

/ Versta iš ZZWRP - B 39 -
1946.IV.15, London. /

DVI DEMOKRATIJOS

Demokratija - žodis, kuris pastaruoju metu dažniau - siai linksniuojamas valstybės vyrų ir vadų, publicistų ir politikų ir bendrai žmonių, diskutuojančių politiniais klausimais. Jis kartojamas Westminster'io rūmuose ir Kremliuje, kartojamas iš tribūnos Hyde Park ar mitinge Tūloj ar Kalūgoj. Šis žodis ne tik politikų dažnai vartojamas, bet dažnai piktam panaudojamas. Šiam žodžiui įvairūs žmonės ir įvairias sąvokas suteikia, apsimesdami kalbą apie tą patį reikalą. Tai yra žodis, dėl kurio daugelis gyvybę paaukojo, o drauge tai yra obalsis, iškeliamas laiko dvasios, mitinginis šūkis, iškeliamas įvairių pažiūrų žmonių įvairiems tikslams. Žodis "demokratija" tapo magišku žodžiu, kuriuo žongliruoja įvairūs magijos meisteriai prieš karo nuvargintą ir apatišką visuomenę.

Šiandien pasaulyje yra dvi demokratijos sąvokos: Vakarų tipo demokratija ir Rytų totalinio tipo demokratija. Jos priešingos viena antrai. Kai kurie tas sąvokas sąmoningai maišo, norėdami masėms apdumti akis. Tačiau dažnai pasitaiko, kad tas pats žodis turi ir skirtingas prasmes. Nesiginčysime, kas teisingai vartoja minėtą žodį. Žodis demokratija nėra apdraustas ir neapsaugo jo nuo panaudojimo piktam. Tačiau,

=====

VAKARU DEMOKRATIJA.

TOTALINĖ DEMOKRATIJA.

•••••

demokratija žodį laisvę laiko silpnybę, spauda varžoma griežtos cenzūros, teismai priklauso nuo vykdomosios valdžios sauvlės.

Valstybė kontroliuoja visą politinį, ūkinį (ekonomi-
nį), kultūrinį ir moralinį asmens gyvenimą. Žmogus tampa tota-
linės valstybės vergu.

Vakarų demokratijos pagrinde yra taisyklė: "Leiskime tautai pasirinkti tokią santvarką, kokioje ji pati norėtų gyventi." To pasekoje yra visuomenės nusistatymų įvairumas, o iš to seka politinės partijos. Totalinės demokratijos pagrinde yra taisyklė: "Leiskime viešpačiams pasirinkti toki planą, pagal kurį bus valdoma." Tokios taisyklės išvada ir sąlyga yra buvimas tik vienos partijos valstybėje. Žiūrint iš Vakarų perspektyvos taško, negalima čia kalbėti apie demokratiją, bet tik apie monopartinę (vienpartinę) valstybę.

Todėl ir rinkimai Vakarų demokratijoje atrodo kitaip nei Rytų tipo demokratijoje. Rinkimai Vakaruose įgalina piliečius pasiekti du tikslus: išrinkti žmones, kurie juos turi atstovauti parlamente, ir pasirinkti vieną politiką, iš vienos ar kelių politinių programų, kurią valdžia turi vykdyti. Rytų demokratijos pilietis tos antros galimybės neturi.

/ Versta iš lenkų kalbos -

"P.W. London./

DAR DĖL RIBBENTROPO-MOLOTOVO SUTARTIES.

Buvęs Prancūzijos ministeris pirmininkas Eduardas Daladier dėl Ribbentropo-Molotovo pasirašytos sutarties paaiškėjusių smulkmenų Paryžiaus savaitrašty "Minerve" plačiame str. "Le Procès de Nuremberg et le Pacte Germano-Russe" rašo: "Pagaliau po 7 metų turime atsakymą į klausimą, kurį 1939 m. rugpiūčio mėn. Prancūzijos ambasadorius Maskvoje pastatė Molotovui. Tuomet jis telegrafavo: 'Maniau, kad reikia paklausti Molotovą, ar Sovietų vyriausybė nesudarė su Vokietija kokią nors slaptą sutartį, kuri Vokietijai paliktų laisvas rankas. Molotovas atsakė, kad jis pats (Molotovas. Red.) niekad nesikreiptų ir neklaustų, ar yra kokios nors slaptos klauzulės, kurioje nors sutartyje, Prancūzijos pasirašytoje'. Nežiūrint noro kitaip galvoti, vis dėlto nebuvo tai nei nepuolimo, nei neutralumo sutartis, bet "bendrininkavimo agresijoje sutartis". Tai buvo "vokiečių paskatinimas agresijai". Šios sutarties dėka Hitleris galėjo pradėti karą, o taip pat gavo vertingą politinę, ūkinę ir karinę paramą, kuria jis naudojo iki 1941 m. birželio mėn. Šios sutarties dėka Lenkija negalėjo nusipirkti jokių prekių Rusijoje, nežiūrint ankstyvesnių pažadų, negalėjo gauti nė tranzito per Rusiją. Vokiečių raportai, duoti teismui, rodo didelį vokiečių pasitenkinimą vertinga Sovietų parama. Už lėktuvus ir mašinas vokiečiai iš Rusijos gavo milijoną tonų javų, 900.000 tonų naftos gaminių, 0,5 mil. tonų fosfatų, 100.000 tonų medvilnės ir 27 milijonus dolerių statybinės miško medžiagos. Vokietija per Rusiją Sibiro geležinkelio gaudavo kaučuką, nikelį ir volframą. Nenuostabu, kad 1940 m. liepos mėn. Hitleris su pasitenkinimu gyrė vokiečių-sovietų bendradarbiavimą. Nenuostabu, taip pat, kad D. Britanijos kaltintojas Nurnbergo teisme Sir Hartley Shawcross dėl savo Sovietų kolegų intervencijos iš braukė iš savo kaltinimo kalbos tam tikras vietas, kurių galėtų rodyti, kad Sovietų Rusija dviejų metų bėgyje buvo Hitlerio sąjungininkė.

T U R I N Y S

.....	- REDAKCIJOS ŽODIS	1	pusl.
Mykolas Mažeika	- MOTINAI (eilėraštis)	2	"
Kazys Kavaliauskas	- MOTINA	3	"
Mykolas Biržiška ...	- LIETUVIŲ DAINOS-ŠOKIAI-KRY- ŽIAI-MARGINIAI	5	"
A.D.	- VYTAUTAS MAČERNIS	11	"
Vincas Ramonas	- RAČIUS IR JO MOTINA (ištrau- ka iš romano)	13	"
Jonas Aistis	- FUGA IN AS MOLL (eilėraštis)	18	"
Adolfas Daukantas ..	- PABAIGTUVĖS (kaimo vaizd.)	19	"
Anatolijus Kairys ..	- BAUSMĖS PAKANKA (eilėraš- čiai)	22	"
Psktn.Vytietis	- SKAUTAI VYČIAI	23	"
R.Keith Kane	- SAUGUMO TARYBA (vertė Br. Krakaitis)	26	"
.....	- TRENTINIŲ PROBLEMA JTO svarst.ir nutar.šviesoje(ver- tė J.K.)	30	"
V.Vilnietis	- "IŠVA DUOTOJAI"	35	"
Stanislaw Stroncki ..	- DVI DEMOKRATIJOS	38	"
.....	- TURINYS	41	"

— " — " — " — " — " —

Leidžia: Redakcinė Kolegija.

Iliustravo ir į matricas perdavė: RADVILA Kęstutis ir
GILANDIS Kazys.

Perrašė ir atspausdino: GEDŽIUS Pranas ir BULKĖ Petras.